

“İstanbul’a Erişmek”

Atölye Serisi Raporu

23.03.2022

İstanbul Kent Konseyi ve Koç Üniversitesi Hat Çalışmaları İş Birliğinde

Rapora Katkı Sunanlar

Zeynep **YILDIZ** (Koç Üniversitesi)

Özge **SUBAŞI** (Koç Üniversitesi)

Gizem **ÖLMEZ** (İstanbul Kent Konseyi)

Çalışma Hakkında Bilgilendirme

Çalışmanın Kapsamı ve Amacı 04

Çalışmanın Yöntemi 06

Katılımcılara Ulaşmak: Açık Çağrı
Katılımcılardan Ön Bilgi Toplama Formu
Bilgi Toplama Formu Analizi
Ön Bilgi Toplama Formu Analizi

Oturumlar 10

---

1. Oturum:

Katılımcılar
Atölye Süreci
Çıktılar

2. Oturum:

Katılımcılar
Atölye Süreci

Çıktılar 14

Neler öğrendik?

Hak Arama ve Hak Takibi
Eğitim ve Bilinçlenme
Ortak Alanlar ve Sosyalleşme
Ulaşım ve Şehir içi Hareket

Öneriler

23

Sonuç

---

1. ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE AMACI

Koç Üniversitesi **HAT etkinlikleri**, Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesinde akademik çalışmalarını sürdüren öğretim üyeleri ve doktora öğrencilerinin akademik çalışmalarını ilgili oldukları gruplarla, şehir içinde çeşitli etkinliklerle, pratik etmesini ve tartışmasını amaçlamaktadır.

Futurewell araştırma grubu, Türkiye'de henüz keşfedilmemiş tasarım, hizmet ve teknoloji alanlarında eleştirel düşünce ve yapının oluşturulmasını hedeflemektedir. Günümüzde, gelecekteki hallerimizi hayal etmek için çok disiplinli yöntemler geliştirilmekte, öğretilmekte, paylaşılmakta ve uygulanmaktadır. Bu kapsamda, mevcut çalışmalarımız erişim ve yaşlanma, gelecek toplulukların yaratıcı potansiyelleri ve sürdürülebilirlikleri (iş, eğitim, yemek, güzellik, ritüeller) temalarında 'onaran keşifler' içermektedir. Koç Üniversitesi HAT etkinlikleri kapsamında, erişilebilirlik ve sosyal adalet bağlamında yapılan çalışmalarla İstanbul'daki şehir deneyiminin erişilebilirlik üzerinden tartışılmasına olanak vermek amacıyla şehirden farklı katılımcılarla buluşulmuştur.

Bu amaçla, akabinde **İstanbul Kent Konseyi** ile iletişime geçilmiştir. Kent konseyleri, demokratik katılımı kolaylaştırmak ve geliştirmek amacıyla

kurulmuş platformlardır. Türkiye'de kent konseyi ise en önemli kurumsal katılım aracıdır. Kamu kurumlarının, sivil toplumun, meslek örgütlerinin, siyasi partilerin ve muhtarlıkların temsilcileri gibi kent için öneme sahip pek çok aktör kent konseyinde bir araya gelerek kente dair gündemleri ele almaktadır. Bu bağlamda, kent konseyinin temel işlevleri, kentteki çeşitli aktörlerden oluşan bileşenleri ve paydaşları ile kentteki sorunları ortak akıl çerçevesinde tartışmak; farklı paydaşlar arasında uzlaşma ortamları sağlamak; kamu kurumları ile toplum kesimleri arasında yeni köprüler ve diyalog kanalları kurmak; demokratik katılımı geliştirmek ve sivil toplumu güçlendirmektir. Buradan hareketle İstanbul Kent Konseyi, İstanbul'u konuşmak, düşüncelerini iletmek isteyen her birey için hazırladığı katılımı artırıcı araçlarla (odak grup çalışmaları, anketler, atölyeler, çalıştaylar vb.) bir demokratik alan oluşturmaktadır.

HAT organizasyonu çağrısı ile 'İstanbul'a Erişmek' atölye serilerini düzenleyen İstanbul Kent Konseyi ve Koç Üniversitesi Futurewell ekibi; fiziksel çevrenin oluşmasında etkili olan kamu iradeleri ve planlamakla yükümlü mimar, mühendis, planıcı vb. meslek uzmanlarının bu hususta her bir bireyi düşünerek karar almalarını

sağlamak üzere bir kılavuz rapor hazırlamaktadır. 'Kentsel yaşama erişim ve katılımın hak temelli olduğu; aynı zamanda politika yapıcıların toplumdaki her bireyi kapsayacak şekilde çalışmalar yürütmekle yükümlü oldukları' herkesçe bilinmesi gereken bir gerçek olduğu olgusundan yola çıkılarak eşitlikçi, güvenli, erişilebilir ve sürdürülebilir kentleri her bireyin erişebileceği şekilde tasarlamamanın en önemli hedeflerden biri olduğu vurgulanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda; bireyin erişilebilir bir çevreye sahip olma hakkından doğan gerekliliklerin gündeme alınması, tartışılması ve önerilerin oluşturulması için ortam hazırlamak kent konseyinin sorumlulukları arasındadır.

İstanbul'da yaşayan ve çeşitli sebeplerden şehre erişmekte sorunlar yaşayan kişilerle bir araya gelip, katılımcı ve sosyal tasarım yöntemlerini kullanarak, deneyim paylaşımı sağlamak ve şehir deneyimini konuşacak bir alan açmak hedeflenmiştir. Çıkan sonuçlar karar vericiler için bir kılavuz oluşturması amacıyla bir rapor haline getirilmiştir.

2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Koç Üniversitesi Futurewell araştırma grubu ve İstanbul Kent Konseyi ekibi, Kent Konseyi binasında bir araya gelerek, nasıl bir atölye planlamak istendiğini ve atölye ile şehirde yaşayan hangi gruplara ulaşmanın hedeflendiğini tespit etmeye bir toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantı bağlamında, atölyenin iki oturumdan oluşacağına, 1. oturumda tanışma, bilgi alışverişi ve sunular, 2. oturuma yönelik deneyim paylaşımına başlama akışı belirlenmiştir. 2. oturum ise küçük gruplara bölünen ve bire bir şehirdeki erişilebilirlik deneyimlerinin paylaşıldığı tartışmalar şeklinde ilerlemesine karar verilmiştir. Bu bağlamda, ulaşmak istenen kişi ve gruplar için bir açık çağrı metni oluşturulmuştur.

2.1 Katılımcılara Ulaşmak: Açık Çağrı

Atölyelere katılımı sağlamak ve ilgili kitlelere atölye içeriğini duyurmak için bir açık çağrı metni hazırlanmıştır. İki oturumdan önce, açık çağrı metinleri İstanbul Kent Konseyi, Futurewell Araştırma Grubu ve Koç Üniversitesi HAT etkinlikleri sosyal medya hesaplarında paylaşılmıştır.

1. Oturum Çağrı Metni:

"İstanbul'da yaşamak senin için nasıl bir deneyim? Her gün aynı yollardan geçmek veya yeni rotalar denemek, farklı ulaşım araçlarını kullanmak, yol üzerlerinde küçük molalar vermek, tanıdığın insanlarla selamlaşmak, en sevdiğin semtte ufak bir gezinti yapmak. Ama İstanbul gibi karmaşık bir şehirde bazen bu küçük aktiviteler o kadar da kolay olmayabiliyor. Bir semte, bir binaya, bir ulaşım aracına erişmek bazen oldukça yorucu bir deneyime dönüşebiliyor.

İstanbul'u yaşarkenki deneyimini şöyle bir düşün, belki de birçok farklı nedenden ötürü, İstanbul senin için pek de erişilebilir bir şehir olmayabilir. Eğer sen de "İstanbul'a erişemiyorum!" diyorsan, bize katıl. İstanbul Kent Konseyi ve Koç Üniversitesi HAT etkinlikleri ortaklığında gerçekleşen atölyemizin ikinci oturumunda* İstanbul'a neden erişemediğimizle ilgili deneyimlerimizi paylaşıp tartışacağız ve İstanbul'da yaşama deneyimimizi iyileştirmek için hep birlikte fikirler üreteceğiz."

2. Oturum Çağrı Metni:

İstanbul'a Erişmek Atölyemizin 2. Oturumu için Açık Çağrı!

İstanbul Kent Konseyi ve Koç Üniversitesi

gerçekleşen atölyemizin birinci oturumunda, bir şehre erişmek ne demek, engelleyen çevre nedir, kapsayıcı ve erişilebilir bir şehri nasıl tasarlayabiliriz gibi soruları konuştuk. Atölyemizin ikinci oturumunda* İstanbul'a neden erişemediğimizle ilgili deneyimlerimizi paylaşıp tartışacağız ve İstanbul'da yaşama deneyimimizi iyileştirmek için hep birlikte fikirler üreteceğiz.

Deneyimlerini ve İstanbul'u hepimiz için daha erişilebilir bir şehir yapmak için fikirlerini paylaşmak istersen, atölyemize bekleriz.

2.1 Katılımcılardan Ön Bilgi Toplama Forumu

Katılımcılarımızdan doldurmalarını istediğimiz formda, iletişim bilgileri, demografik bilgileri ve İstanbul'da yaşadıkları ilçenin yanı sıra, onlara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

Soru 1.

İstanbul bazılarımız için erişilebilirlik açısından zor deneyimler sunabiliyor. İstanbul'da erişilebilirliği zor kılan size göre nedir?

- Şehrin bedensel engeli olan bireyler için uygun tasarlanmış olmaması
- Şehrin zihinsel engeli olan bireyler için uygun tasarlanmış olmaması
- Şehrin bebekli ebeveynler için uygun tasarlanmış olmaması

- Şehre yabancı bireyler için uygun tasarlanmış olmaması
- Şehrin ekonomik farklılıklara göre farklı ve çeşitli alternatifler sunmaması
- Şehrin yaşlı bireyler için uygun tasarlanmış olmaması
- Şehrin engelli olan bireyler ve yakınları için tasarlanmış olmaması
- Diğer

Soru 2.

Bir önceki sorudaki cevabınızı kısaca açıklar mısınız? Yaşadığınız durum İstanbul'a erişiminizi neden ve nasıl etkiliyor?

Soru 3.

İstanbul'da erişilebilir olmadığını düşündüğünüz alanlar hangileri?

- Ortak açık veya kapalı alanlar erişilebilir değil (parklar, kamu kurumları vb.)
- Sağlık hizmetleri erişilebilir değil
- Ulaşım hizmetleri erişilebilir değil
- Eğitim hizmetleri erişilebilir değil
- Kültür ve eğlence alanları erişilebilir değil (sinema, tiyatro, müze, konser ve seminer alanları vb.)

Soru 4.

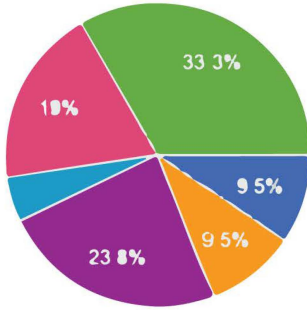
Atölyemize katılmak için motivasyonunuzu kısaca açıklar mısınız?

Katılımcılara yöneltilen sorular aracılığıyla, katılımcıların şehirdeki deneyimleri ve atölyeye sunmak istedikleri katkı hakkında ilgili atölye öncesinde fikir sahibi olunmuştur.

2.2.1 Ön Bilgi Toplama Formu Analizi

Soru 5.

İstanbul bazılarımız için erişilebilirlik açısından zor deneyimler sunabiliyor. İstanbul'da erişilebilirliği zor kılan size göre nedir?

- Şehrin bedenssel engeli olan bireyler için uygun tasarlanmış olmaması
- Şehrin zihinsel engeli olan bireyler için uygun tasarlanmış olmaması
- Şehrin bebekli ebeveynler için uygun tasarlanmış olmaması
- Şehre yabancı bireyler için uygun tasarlanmış olmaması
- Şehrin ekonomik farklılıklara göre farklı ve çeşitli alternatifler sunamaması
- Şehrin yaşlı bireyler için uygun tasarlanmış olmaması
- Şehrin engelli olan bireyler ve yakınları için tasarlanmış olmaması
- Diğer

Soru 6.

Yaşadığınız durum İstanbul'a erişmenizi neden ve nasıl etkiliyor?" sorusuna aldığımız cevaplardan örnekler:

"21 senedir tekerlekli sandalyeli bireyim. Erişilebilirlik çok ciddi bir sorun, **refakat eden ailem ve arkadaşlarım da benimle birlikte bu soruna ortak oluyorlar.**"

"Şehrin toplumun **her bireyine göre tasarlanmaması ve farklı alternatifler sunamaması kentsel hareketliliği sınırlandırıyor. Topografyanın sunduğu dezavantajları minimalize edemeyen**

tasarımlar kullanıcıların **kenti algılayabilmesini ve kenti yaşamasını zorlaştırıyor.**"

"Farklı sosyo-ekonomik koşullar göz önünde bulundurularak her seviyeye uygun erişilebilir etkinlikler barındırmıyor veya çok sınırlı kalıyor."

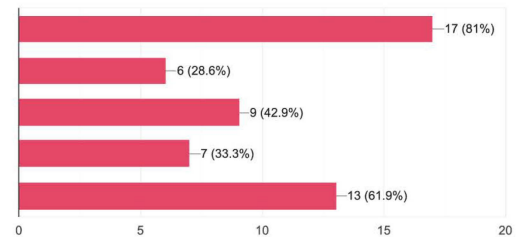
"Şehir sakinlerinin şehir yaşamına erişmesi için **sokakların, caddelerin, parkların** ve tüm şehrin orada yaşayan veya oradan geçen insanlar gözetilerek tasarlanması gerekiyor. Herkes için konforlu bir yaşam sağlamak şehrin buna göre düzenlenmesi ile mümkün olacaktır."

"Şehre **bir yerden diğerine ulaşım o kadar zaman alıyor ki** varmak istediğim yerin keyfini çıkarabilmek imkansızlaşıyor benim için."

"Yolların erişimi ve ulaşım **bebek arabaları için zor durum oluşturuyor.**"

Soru 7.

İstanbul'da erişilebilirlik olmadığını düşündüğünüz alanlar hangileri (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

(81%) Ortak açık veya kapalı alanlar erişilebilir değil (parklar, kamusal açık ve kapalı alanlar vb.)

(28.6%) Sağlık hizmetleri erişilebilir değil

(42.9%) Ulaşım hizmetleri erişilebilir değil

(33.3%) Eğitim hizmetleri erişilebilir değil

(61.9%) Kültür ve eğlence alanları erişilebilir değil (sinema, tiyatro...)

Katılımcıların atölyeye katılma motivasyonları şöyle özetlenebilir:

- 1. Engelli bir birey olarak deneyimlerini paylaşma ve diğer katılımcıların deneyimlerini öğrenme isteği.**
- 2. Şehir ve bölge planlaması, mimarlık ve peyzaj mimarlığı alanında çalışıp, şehir deneyimi hakkında deneyim paylaşımı yapma isteği.**
- 3. Sosyoloji, şehir politikaları ve katılımcılık üzerine çalışıp şehir deneyimi hakkında deneyim paylaşımı yapma isteği.**
- 4. Şehri deneyimleyen vatandaşlar olarak deneyim paylaşımına katkıda bulunmak.**

Katılımcılar atölye hakkındaki motivasyonlarını aşağıdaki gibi açıklamışlardır:

*"Şehri benimsemek, hemşerisi olmak için önce şehre nüfuz etmemiz, tüm imkanlarına erişebilmemiz gerekmekte. Ben de bu **katılımcı ruh** ile etkinliğin paydaşı olmayı ve **şehri her vatandaş için erişebilir kılmakta** payım olmasını istiyorum."*

*"**Erişilebilir bir İstanbul'a katkı sunabilmek.**"*

*"İstanbul için **söz sahibi** olabilmek."*

3. OTURUMLAR

Bu bölümde, her iki oturumumuz için detaylı olarak katılımcılar, atölye süreci ve atölye çıktıları açıklanmıştır.

3.1 1. Oturum

1. oturumumuz İBB Zeytinburnu Sosyal Tesisleri'nde gerçekleşmiştir.

- Katılımcılar
- Atölye Süreci
- Çıktılar

3.1.1 Katılımcılar

Atölyemizin ilk oturumunda, bireysel katılımcıların yanı sıra, akademik araştırmacılar, dernek ve STK temsilcileri de katılım sağlamıştır.

3.1.2 Atölye Süreci

Atölye, **İstanbul Kent Konseyi** temsilcilerinin yaptığı açılışın ardından, **Adem Kuyumcu**'nun konuşmasıyla başlamıştır. Adem Kuyumcu, **"Şehir içinde erişilebilir olmayan durumlarla karşılaştığımızda ne yapmalıyız?"** sorusunu yanıtlamıştır.

Aynı zamanda, erişilebilir bir şehir tasarlanmanın kolektif bir süreç olduğunu belirterek, erişilebilir şehirler tasarlamak için evrensel tasarım konusunda eğitim

almış mimarlar, şehir plancılar, müteahhitler, tasarımcılar ve engelli insanların katılımının gerekliliği vurgulanmıştır.

Atölye, Koç Üniversitesi Futuruwell araştırma grubundan **Özge Subaşı** ve **Zeynep Yıldız**'ın sunumuyla devam etmiştir. Bu sunumda, "Engelli" nedir, "Engellenmek" nedir, **"Engelleyen çevre" nedir, "Engellenmeye sosyal bakış" nedir** ve "Kent erişilebilirliğine bakışımıza nasıl katkı sağlar?" gibi sorular üzerinde durulmuştur.

Aynı zamanda fiziksel, sosyal ve içeriksel erişilebilirlik çeşitleri hakkında örneklerle bilgi verilmiştir. Şehrin fiziksel ve sosyal yapılarının herkese erişilebilir ve eşit şartlar sunmasını talep eder ve tasarlarken ortaklaşarak ve dayanışma içinde hepimiz için daha erişilebilir, eşit ve herkesi kapsayıcı bir şehir tasarlayabileceği vurgulanmıştır. Sunumların ortaya çıkardığı sorulardan yola çıkarak ve 2.oturuma hazırlık olarak katılımcılar

Fotoğraf 1. Adem Kuyumcu sunum yapıyor.

Fotoğraf 2. Futurewell araştırma grubu sunumu

Sunumların ortaya çıkardığı sorulardan yola çıkarak ve 2.oturuma hazırlık olarak katılımcılar kent erişilebilirliği ile ilgili deneyimlerini paylaşmaya başlamıştır. Bir sonraki bölümde bu tartışmadan çıkan ve 2. oturuma zemin hazırlayan çıktılar paylaşılmıştır.

3.1.3 Çıktılar

Oturumda konuşulan önemli konulardan biri **ulaşım** olmuştur. Metro, Marmaray ve otobüslerde deneyimlenen erişilebilirlik sorunları üzerinde durulmuştur. Metrolardaki sarı çizgilerin yeterli ve düzgün olmaması, sesli yönlendirmelerin tutarlı ve güvenilir olmaması ve sessizlik olduğu durumda yol bulmada zorlanması, sesli yönlendirmelerin toplu taşıma şoförleri tarafından kapatılması engelli bireylerin şehir içi ulaşımında yaşadığı sorunlar olarak öne çıkmaktadır.

Öneri. *Toplu taşıma araçlarında sesli ve yazılı yönlendirmelerin tutarlı ve doğru bir şekilde aktive edilmesinin önem*

taşıdığı görülmüştür. Aynı zamanda sesli yönlendirmelerin yapıldığı "konuşan durak"lar şehrin birçok noktasına yaygınlaştırılmalıdır.

Oturumlarda konuşulan diğer bir konu şehir içindeki ortak **sosyalleşme alanlarının** kullanımı olmuştur. Şehir içindeki İBB Spor Tesisleri'nin erişilebilir olmadığı, Şile'deki kamp alanının iyi örnekler arasında olduğu konuşulmuştur. Ancak, buraya yapılan başvuruların yalnızca bireysel olması ve dernek veya grup kabul edilmemesi olumsuz bir deneyim olarak ortaya çıkmıştır.

Konuşulan diğer bir konu da **anket ve istatistikler** olmuştur. Engellilik ve erişilebilirlik alanında büyük ve doğru bir veri olmamasının, engelli komünitesinin potansiyelinin görünmesine engel olduğundan bahsedilmiştir. Büyük verinin aynı zamanda hak arama, hak takibi ve şehir içi politikaların belirlenmesinde de yardımcı olabileceği ortaya çıkmıştır. Hak arama konusunda, engelli bireylerin tüm hukuksal süreçler ve hakları konusunda ne yapılacağı ile ilgili doğru bilgiyi kolay bir şekilde edinmesinin önündeki engeller de konuşulmuştur. "Engellilik ricacı olmak mıdır?" ya da "Engelli olmayan kişiden mi ricacı olmalıyız?" gibi sorular üzerinden, engelli bireylerin karar verici konumlarda bulunmasının ve karar verme süreçlerine dahil olmasının ne kadar önemli olduğunun altı çizilmiştir. Diğer önemli bir konu eğitim ve farkındalık konusu ise burada hem engelli bireylere yönelik

hem de toplumun kullanımı ve işaret dili eğitimi önemli olacakken toplumun geri kalanı için ilk okullarda başlayacak iletişim ve algı seminerlerinin yanı sıra İBB çalışanlarına yönelik özel eğitimlerin gerekliliği de öne çıkan konular arasındadır.

İlk oturumda ortaya çıkan bu kategoriler, 2. oturumun ana konularını belirlemiştir.

3.2 2. Oturum

2. oturumumuz İBB Zeytinburnu Sosyal Tesisleri'nde gerçekleşmiştir.

- Katılımcılar

- Atölye Süreci

3.2.1 Katılımcılar

2. oturuma, çeşitli engelli gruplar ve herhangi bir engeli bulunmayan bireysel katılımcılar, akademik araştırmacılar ve STK temsilcileri katılmıştır. Katılımcıların bazıları 1. oturuma da katılmışken, 2. oturum için ilk defa gelen katılımcılar da olmuştur.

3.2.2 Atölye Süreci

1. oturumun sonunda elde edilen verilerden yola çıkarak 2. oturum için 4 adet tema belirlenmiştir.

- Hak Arama ve Hak Takibi
- Eğitim ve Bilinçlenme
- Ortak Alanlar ve Sosyalleşme
- Ulaşım ve Şehir içi Hareket

2. oturuma katılan katılımcılar 2 gruba ayrılmıştır.

1.Grup: Hak Arama ve Hak Takibi & Eğitim ve Bilinçlenme

2.Grup: Ortak Alanlar ve Sosyalleşme & Ulaşım

temalarına eğilmiştir.

Birinci bölümde, her bir grup, aşağıdaki sorular üzerinde tartışarak oturuma başlamıştır:

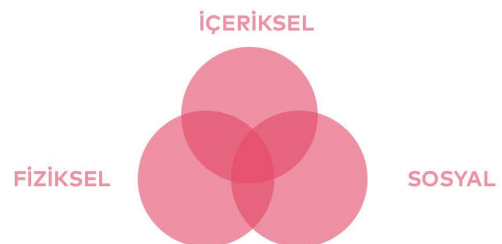
- İstanbul'da yaşama deneyimimizde **hak arama ve hak takibinde / ortak alanlar ve sosyalleşmede / eğitim ve bilinçlenmede / ulaşım ve şehir içi harekette** iyi giden yönler neler?

Bunları fiziksel, sosyal ve içeriksel erişilebilirlik anlamında nasıl kategorize edebiliriz?

- İstanbul'da yaşama deneyimimizde **hak arama ve hak takibinde / ortak alanlar ve sosyalleşmede / eğitim ve bilinçlenmede / ulaşım ve şehir içi harekette** eksik olan ve geliştirilmesi gereken kısımlar neler?

Bunları fiziksel, sosyal ve içeriksel erişilebilirlik anlamında nasıl kategorize edebiliriz?

Katılımcılar, tartıştıkları temalar için iyi giden ve eksik yönleri tartışırken, aşağıdaki gibi bir şema üzerinde tartıştıkları durumların fiziksel, sosyal veya içeriksel erişilebilirlik kapsamında kategorileştirmesini de yapmıştır.

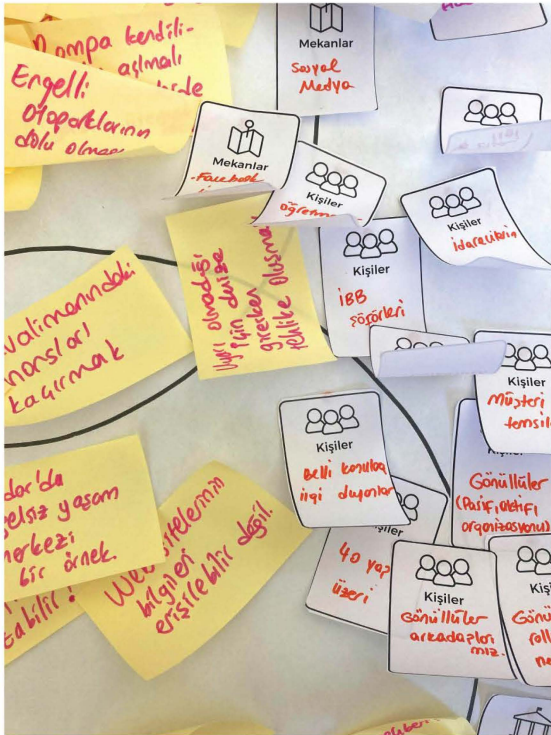
İçeriksel, Fiziksel, Sosyal dairelerin kesişimini gösteren şekil Bu üç unsurun birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğini göstermek üzere kullanılmıştır

İkinci bölümde, katılımcılar kendi temaları için aşağıdaki sorular üzerinde tartışmıştır:

Hak arama ve hak takibinde / ortak alanlar ve sosyalleşmede / eğitim ve bilinçlenmede / ulaşım ve şehir içi harekette için bahsettiğimiz süreçlere

- hangi kişiler
- hangi kamu kurumlar
- hangi dernekler dahil olmalıdır?
- Bu süreçler hangi mekanlarda gerçekleşmelidir?

Kişi, kurum, dernek ve mekanları temsil eden kartların üzerine ilgili bilgiyi yazarak 1. bölümde kullandıkları şemanın üzerine yerleştirmişlerdir.

Fotoğraf 3. Dernekler, kamu kurumları, mekan ve kişiler bağlamında kategorizasyon

Fotoğraf 4 ve 5. Katılımcılar kendi temalarıyla ilgili şehir deneyimleri üzerinden fikir alışverişinde bulunuyor.

Üçüncü bölümde, katılımcılar, kendi temaları ile ilgili, 1. ve 2. bölümde konuştukları deneyimler üzerinden, aşağıdaki soruya bağlı kalarak fikir alışverişinde bulunmuştur:

Hak arama ve hak takibinde / ortak alanlar ve sosyalleşmede / eğitim ve bilinçlenmede / ulaşım ve şehir içi harekette çözüm için ne gibi aksiyonlar alınabilir? Neler yapılabilir?

Yöntem olarak; katılımcıların düşünceleri renkli post-itler kullanılarak üzerinde çalıştıkları şemalara eklenmiştir. Atölye çalışmasının son aşamasında, iki grubun moderatörleri grupta konuşulanları özetlemiş ve toplu bir tartışma gerçekleştirmişlerdir.

4. ÇIKTILAR

Bu bölümde, atölye boyunca konuşulan her bir tema için çıkan sonuçlar sunulmuş (4.1 Neler öğrendik?), ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan çözüm önerileri sıralanmıştır (4.2 Öneriler).

4.1 Neler Öğrendik?

- Hak Arama ve Hak Takibi
- Eğitim ve Bilinçlenme
- Ortak Alanlar ve Sosyalleşme
- Ulaşım ve Şehiriçi Hareket

Hak Arama ve Hak Takibi

Erişilemez bir durumla karşılaştığımızda bunu düzeltmek için neler yapılabilir, şehrin engelli kullanıcıları olarak şehir içindeki haklarımız nelerdir gibi sorulara cevap aranmış ve deneyim paylaşılmıştır. Hak arama ve hak takibi konusunda bu tartışmalarda öne çıkan konular şöyle sıralanabilir.

- Olumlu Deneyimler
- Erişememe Deneyimleri
- Öneriler

Olumlu Deneyimler

- Engelli park yerlerine park edildiği durumda 155 aranarak destek sağlanabilir. Bu yönetimin iyi çalışıldığı düşünülmektedir.
- Baroda engelli hakları konusunda bilgili avukatlar mevcuttur. Hukuki ihtiyaç halinde onlara ulaşmak süreci kolaylaştırabilir.
- İstanbul Barosu dönem dönem engelli hakları konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme yapmaktadır. (Hukuki destek sorunları çözebilir mi?)
- 153 Beyaz Masayı aramak, kılavuz yol ve sesli sistem talep etmek için kullanılan yöntemlerden biridir.
- 153 Beyaz Masayı aramak İBB engelli vatandaşlar için olan otobüs kartlarını temin etmek amacıyla kullanılmaktadır. Geri dönüş hızı açısından önemli bir ileti aracı olarak görülmektedir.
- Hastanelerde randevu alırken yaşa ve engellilik durumuna göre sırayı ön alma hakkı mevcuttur.
- Barolarda engellilerle ilgili komisyon ve bölümler vardır. Özellikle Ankara'daki kurumlar örnek olarak kapsamlı çalışmalar yürütmektedir.
- İSKİ, engellilik seviyesinin % 40 üzerinde olduğunu ileten ve belgelenen engellilerin konutlarına suyu % 50 indirimli olarak veriyor.

Erişememe Deneyimleri

- Adliye ve avukat masrafları, hak arama konusunda motive olmayı zorlaştırmaktadır.
- İndirim sağlayan kurum ve firmalardan yararlanmak için her seferinde rapor yüklemek ve güncellemek gerekliliği bu haktan mahrum kalmaya yol açabilmektedir.
- Var olan haklar konusunda bilgilendirici hizmet veren kurum sayısı az olmakla birlikte bilgi akışı yetersizdir.
- Erişememe ve hak arama durumlarında CİMER'e ulaşılmaya çalışıldığında geri dönüş almakta zorlanılmaktadır. (Öneri. Dönüş süresi 15 gün olmalıdır.)
- Barolarda engellilerle ilgili komisyon ve bölümler var. Bazıları iyi çalışma örnekleri oluştursa da bazıları düzenli çalışmamaktadır.
- İGDAŞ doğalgaz indirimi sağlamamaktadır.
- AVM'lerde birçok erişim sorunu yaşanmaktadır. (Öneri. AVM'lere yönelik ortak bir ihtiyaç stratejisi geliştirilebilir.)
- Hastaneler arasında engelli raporu alınırken farklılıklar oluşabilmektedir. Standart bir sistem mevcut değildir.
- Karaköy'de otoparklarda engelli park yerleri çoğunluklu olarak dolu olmaktadır. Yeterli kapasite sağlanmalıdır. (Öneri. Belediye işçileri ve

sorunları hakkında bir şeyler yapabilir.)

- AVM'lerde otopark sorunu mevcuttur. (engelli otoparkı yok, dolu veya erişilebilir değildir).
- SGK engellilerin emeklilik süreçleriyle ilgili kolaylaştırma sağlamamaktadır.

Dahil olan kurumlar:

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 155 Polis İmdat, 153 Beyaz Masa, İstanbul Barosu, PTT, Bilgi Teknolojileri alanında çalışan kurumlar, CİMER, hastaneler, İGDAŞ, Valilik, İç İşleri Bakanlığı, İETT, İSKİ, SGK

Dahil olan kişiler:

Avukatlar

Dahil olan mekanlar:

Adliye, Hastane, AVM, Karaköy katlı otoparklar

Öneriler:

- 1) İBB hak arama konusunda engelli vatandaşlara ücretsiz hukuki destek sağlayabilir.
- 2) PTT ve bazı internet sağlayıcıları engellilere indirim sağlayabilir. Bunun da bir hak olduğunun bilincinde olmak önem arz etmektedir.
- 3) Raporları her kurum için baştan ibraz etmek zorunda olmayacak bir düzen oluşturulabilir. TC kimlik numarasına bağlı olarak tüm kurumlarda görünür olabilir.
- 4) İSPARK'lara engelli park yerleri ile ilgili denetimler yapılabilir.

Eğitim ve Bilinçlenme

Hem engelli bireylerin hem de toplumun engellilik, erişilebilirlik, haklar, farkındalık ve kapsayıcılık gibi konularda bilgi ve bilinç sahibi olması etrafındaki konular tartışılmış ve deneyim aktarımı yapılmıştır. Eğitim ve bilinçlendirme konusunda bu tartışmalarda öne çıkan konular şöyle sıralanabilir:

- Olumlu Deneyimler

- Erişememe Deneyimleri

Olumlu Deneyimler

- Paralimpik olimpiyatlarının tanıtımı için okul günleri yapılmaktadır. Engelli öğrencilerin haberdar ve dahil olması açısından faydalıdır.
- "Microsoft Türkiye Hayal Ortağım" projesi engelli çocukların ve gençlerin desteklenmesi açısından olumludur.
- İstanbul Reşitpaşa'da bir rehabilitasyon merkezi engelli bireylere çeşitli beceriler kazandırmaktadır.

Erişememe Deneyimleri

- Kaynaştırma sistemi okullarda olmadığı için birçok öğrenci sürekli okul değiştirmek zorunda kalmaktadır. Bunun sonucunda da eğitime devam etmemek ve okulu bırakmak durumları görülebilmektedir.

- Engelli çocukların ve gençlerin, aynı zamanda onların yaşlıları ve öğretmenlerinin farkındalığı eğitimin devamlılığı için önemlidir.

- Öğretmenler, engelli çocuklara nasıl davranacağını bilememektedir. Bu konuda eğitim verilmesi gerekmektedir.

- Görme engellilere yönelik bir telefon hattı kurulmuş ama kimse kullanmamıştır.

- Hastanelerdeki çalışanlar engellilik konusunda yeterince bilinçli değildir. Kamu kurumları ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren özel kurumlar çalışanlarına engellilik konusunda eğitim vermelidir.

- Bankalardaki çalışanlar engellilik konusunda eğitilmiş değildir, para çekmek bile zor bir deneyime dönüşebilmektedir.

Dahil olan kurumlar:

Okullar, GETEM: Görme Engelliler Teknoloji Merkezi, Noterler

Dahil olan kişiler:

İl Millî Eğitim Müdürü, engelli yakınları, psikologlar

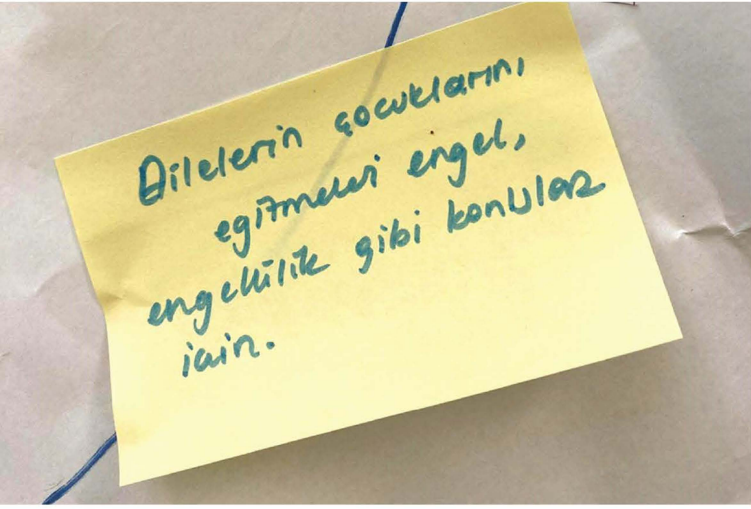
Dahil olan dernekler:

6 Nokta Körler Derneği

Dahil olan mekanlar:

Bankalar, okullar, hastaneler

Fotoğraf 6. Sosyal alanda iletilen görüş

Öneriler

- İlkokullarda, liselerde, üniversitelerde engelli öğrencilere ve akranlarına yönelik bilinçlendirme eğitimleri yapılabilir.
- İlkokullarda, liselerde, üniversitelerde öğretmenlere ve çalışanlara yönelik bilinçlendirme eğitimleri yapılabilir.
- Önce aile seviyesinde bilinçlendirme yapmak gerekmektedir.
- Görme engellilere şehir içinde yönlerini bulma ve şehri tanımayla ilgili eğitimler verilebilir.
- Engelli çocuğu olan ailelerin bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi üzerine eğitimler sağlanabilir.
- Engellilik konusunda uzmanlaşmış ve destek sağlayabilen psikologların olduğu farkındalık çalışmaları yapılabilir.

Ortak Alanlar ve Sosyalleşme

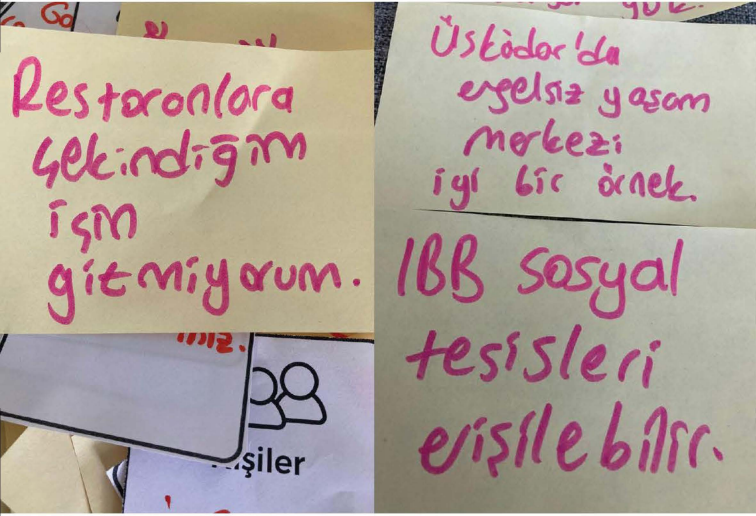
'Şehir içinde nasıl sosyalleşiyoruz', 'sosyalleşmemizde ortak alanların payı nedir' ve 'ortak alanları nasıl kullanıyoruz' gibi sorulara bu temada cevap aranmıştır. Ortak alanlar ve sosyalleşme konusunda bu tartışmalarda öne çıkan konular şöyle sıralanabilir:

Olumlu Deneyimler

- İBB sosyal tesisleri erişilebilirlik açısından iyi bir örnek olarak görülmektedir.
- Üsküdar'daki engelsiz yaşam merkezi iyi çalışan bir örnektir ve başka ilçelerde de olması faydalı olacaktır.

Erişememe Deneyimleri

- COVID dolayısıyla camlar ardında iletişim kurmak zorunda kalmak, işitme engelli olan ve dudak okuyan kişiler için ciddi bir zorluk oluşturmaktadır.
- Tiyatrolar ve restoranlar gibi sosyal kullanım alanlarının çoğunda rampa yoktur.
- Okulların bir çoğunda erişim sorunları mevcuttur (merdiven, asansör ve rampa olmayışı).
- Aileler engelli gençlerin sosyal hayatının olmasına izin vermemektedir.
- Hangi mekan, hangi otel erişilebilir bilinmemektedir.

Fotoğraf 7. Ortak alnlara yönelik erişim sorunları

(Öneri. Erişilebilir olmayan mekanların haritalaması yapılabilir.)

- Sosyal aktivitelere erişmek için güç sarf etmek gerekmektedir.
- Bionic kulak kullanmak gibi bazı durumlardan dolayı x-ray cihazlarından geçmek tehlikeli bir hal almaktadır. Bunu güvenlik görevlilerine anlatmak çok zorlayıcı olmaktadır.
- Rampa bulunmayan hastaneler bulunmaktadır.

Dahil olan kurumlar:

Tüm kamu kuruluşları

Dahil olan kişiler:

Gönüllüler ve öğretmenler

Dahil olan mekanlar:

İBB Sosyal Tesisleri, restoranlar, okullar, tiyatro salonları, hastaneler

Öneriler

- 1) Kütüphaneler, kitap okuma odaları engelli öğrencilerin kullanımına yönelik düzenlenebilir.
- 2) Engelli bireylerin ekonomik bağımsızlığını kazanması açısından ürettiklerini satmaları için çevrimiçi platformlar kurulabilir ve desteklenebilir.
- 3) Sosyalleşme alanlarında ve şehir içinde gönüllülerin olması ve örgütlenmesi önemli bir destek oluşturabilir.

Ulaşım ve Şehir İçi Hareket

"Şehirde bir yerden bir yere gitmeye çalışırken neler yaşıyoruz" sorusuna bu temada cevap aranmış ve katılımcılar deneyimlerini paylaşmışlardır. Ulaşım ve şehir içi hareket konusunda bu tartışmalar da öne çıkan konular şöyle sıralanabilir:

Erişememe Deneyimleri

- Havaalanlarında, İETT ve metrolarda yapılan sesli uyarılardan işitme engeli olan şehir kullanıcıları faydalanamamaktadır. Bu sebeple engelli bireylerin şehir içindeki ulaşımını aksamaktadır.
- Otobüslerde hidrolik sistem bazen çalışmamaktadır.
- Otobüslerde durakları ve aktarma noktalarını bildiren uyarı sistemlerinin sesinden rahatsız olan şoför ve

vatandaşlar olabilmektedir. Bu sebeple çalıştırılmamaktadır.

- Engelli otoparklarına engeli olmayan insanlar park etmekte ve kontrolü yapılamamaktadır.

- Otobüslerde rampalar kendiliğinden açılmamaktadır. Sürekli sözlü olarak iletmek ve yardım istemek durumunda kalınmaktadır.

- İSPARK'ta engelli kullanıcılar için yer ayrılıyor olması gerekirken genelde dolu olmaktadır.

- Üst geçitlerin bir kısmında rampa yoktur ve asansörler çalışmamaktadır.

Dahil olan kurumlar:

İETT ve İSPARK

Dahil olan kişiler:

Otobüs şoförleri, diğer toplu ulaşım aracı kullanıcıları, güvenlik görevlileri

Dahil olan mekanlar:

Havaalanları, otobüs ve metrobüs durakları

Ulaşım araçları:

Otobüsler, metrolar, otoparklar

Öneriler

1) Tüm ulaşım araçlarında ve duraklarında sesli uyarının yanı sıra yazılı uyarıların da olması gerekmektedir.

2) Ulaşım sistemlerinde çalışan kişilere yönelik farkındalık eğitimleri verilebilir (İETT şoförleri, İspark çalışanları, belediye çalışanları vb.).

4.2 Öneriler

Çıktıların işaret ettiği öne çıkan konuların başında erişilebilirlikle ilgili konulara dahil olan birçok farklı mekan ve birçok farklı paydaş olduğu gerçeği yer almaktadır. Böylece, şehir içindeki erişilebilirliğin sağlanmasının tüm bu paydaşları dahil eden bir sistem içinde kurgulanması gerektiğinin önemi ortaya çıkmıştır.

Çıktıların bazıları ülke bazıları ise şehir ölçeğindedir. Sıralanan öneriler, özellikle şehir ölçeğinde yapılabilecek değişimler gözetilerek düzenlenmiştir.

Bununla ilişkili olarak, atölyemiz sırasında, birçok fiziksel erişilebilirlik uygulamasının sosyal etkileşimler yoluyla desteklendiği veya engellendiği görülmüştür. Birçok fiziksel düzenlemenin, sosyal düzenlemelerle ne kadar iç içe geçtiği ve birbirini şekillendirdiği ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, fiziksel erişilebilirlik düzenlemelerinin çok temel ve gerekli olmasının yanı sıra, sosyal pratikler ile desteklenmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Aşağıda sıralanan öneriler, hem fiziksel ve içeriksel hem sosyal düzenlemeleri bir arada yürütmek ve ilerletmek amacını gözeterek sıralanmıştır.

Politika Önerisi 1.

Şehir içinde erişilebilirliği sağlamak için yapılması gereken ve engelli bireylerin şehir içi deneyimlerini önemli ölçüde belirleyen fiziksel düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Buna örnek olarak,

Alışveriş merkezlerinin, toplu taşıma araç ve duraklarının, okulların ve hastanelerin fiziksel erişilebilirlikle ilgili düzenlemelerinin yapılması verilebilir. Toplu taşıma araçlarında görme engelli ve az gören bireyler için sarı çizgi ve sesli yönlendirme sistemlerinin düzenlenmesi, kot farklarının standartlara uygun rampalarla düzeltilmesi, işitme engelli bireyler için görsel yönlendirmelerin olması örnek verilebilir. Bu süreçte, fiziksel erişilebilirlik konusunda profesyonel destek veren kurumlardan destek alınması önerilir.

Politika Önerisi 2.

Şehir içinde karar vericiler ve şehirde kullanıcı olan engelli bireyler arasındaki deneyim açığı çeşitli eğitim, atölye ve bir araya gelme etkinliklerine duyulan ihtiyaç İstanbul Kent Konseyi öncülüğünde İBB ve alanda çalışan sivil toplum kuruluşları işbirliğinde giderilmelidir.

Buna örnek olarak,

İstanbul Büyükşehir Belediyesi çeşitli birimleri, erişilebilirlik konusunda çalışan ve üreten akademisyenler, aktivistler ve sanatçıların da aracı

olduğu oturumlarda engelli vatandaşlarla bir araya gelebilir ve bu sayede bir deneyim paylaşımı alanı oluşabilir. Buradaki oturumların verimliliği açısından küçük gruplar halinde ve tek seferlik yerine sık tekrarlanan oturumlar halinde gerçekleşmesi önerilir.

Yapılan atölyelerden çıkan deneyimler düzenlenerek konunun uzmanı ya da akademi alanında erişilebilirlik çalışan uzmanlar tarafından İBB çalışanlarına eğitimler verilebilir. Bunlar, daha geniş konuları içeren ve tüm İBB çalışanlarına açık olabilecek engellilik, erişilebilirlik, algı ve iletişim eğitimleri olabileceği gibi, birimleri ilgilendiren özel konularda kısa süreli ve tek seferlik bilgilendirme oturumları şeklinde gerçekleştirilebilir. Eğitimlerin yanı sıra, şehir içinde yapılacak değişimlerin tasarlandığı ve daha somut çıktı odaklı atölyeler de düzenlenmelidir.

Örnek bir akış şu şekilde verilebilir,

1. Engelli bireyler, erişilebilirlik uzmanları ve İstanbul Kent Konseyi moderatörleri "şehir içi hareket ve ulaşım" konusunu konuşmak için bir oturumda bir araya gelir.
2. Oturumdan çıkan deneyimler, İstanbul Kent Konseyi ve uzmanlar tarafından engelli bireyler danışmanlığında bir araya getirilir.
3. İETT çalışanları ve ulaşım hizmetlerinden ilgili kişilerin dahilıyla,

uzmanlar ve engelli bireyler eşliğinde raporun sunulduğu bir oturum gerçekleştirilir. Ulaşım konusunda hem İETT çalışanları hem engelli bireylerin deneyimleri paylaşılır, çözümler üretilir.

4. Çıktılar, "engelli bireyler ve ulaşım" konusunda anahtar ve pratik bilgileri içeren bir broşür/kitapçık halinde İETT çalışanlarıyla paylaşılır.

Etkinliklerin verimliliği açısından konuların ve buna bağlı olarak dahil olan birimlerin örnek akıştaki gibi spesifik tutulması önerilir.

Politika Önerisi 3.

Yapılan tüm önerilerin tartışılması, geliştirilmesi, takibinin yapılması ve uygulamaya konulması için engelli bireyler, alanda çalışan erişilebilirlik uzmanları, engelli aktivistleri, erişilebilirlik konusunda farklı alanlarda çalışan akademisyenleri de içinde barındıran, İstanbul Kent Konseyi bünyesindeki engelli meclisinin aktif hale getirilmesi önemle önerilir. Tüm paydaşları bir araya getirmek ve yapılan etkinliklerin sürdürülebilir ve etkin olmasını sağlamak amacıyla engelli meclisinin üstleneceği görev önem arz etmektedir.

Buna bağlı olarak, engelli meclisinin kurulması ve sürdürülebilmesinin önündeki olası zorlukların konuşulup çözümlerin düşüleceği ve tartışılacağı, engelli bireyleri, uzmanları ve İstanbul Kent Konseyini bir araya getiren

getiren ön toplantılar ve çalıştaylar düzenlenmesi önerilir.

Politika Önerisi 4.

Çalıştaydan çıkan sonuçlarda, şehir içinde engelli bireyler için birçok pratik ve günlük yaşamı daha erişilebilir kılmak için kullanılabilir bilginin erişilebilir olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu bilgiler kurumlar tarafından açık bir şekilde paylaşılmıyor veya bilginin yaygınlaşması konusunda çalışma yürütülmüyor olabilir. Belirlenen konularda "Ne yapmalıyım?" bilgilendirme kitleri hazırlanıp belirli erişilemezlik konularıyla karşılaşıldığında nasıl çözümler bulunabileceğine dair yol haritaları hazırlanabilir.

Örneğin,

- 1.Fiziksel olarak erişilebilir olmayan bir mekanla karşılaştığımda neler yapabilirim?
- 2.Engelli park yerleri dolu olduğu durumda ne yapabilirim?
- 3.Kılavuz yol ve sesli sistem talep etmek nasıl yapılır?
- 4.Hangi kurumlarda öncelik veya indirim hakkım var? Bunları nasıl sağlarım?

Politika Önerisi 5.

Şehir içinde hangi mekanların (semtler, mahalleler, restoranlar, duraklar) erişilebilir olduğuna, ne gibi erişilebilirlik sorunları olduğuna veya iyi çalıştığına dair

deneyimlerin engelli bireyler tarafından işlendiği "Erişilebilirlik Haritaları" oluşturulabilir. Böylece, engelli bireylerin şehir içindeki deneyimlerini paylaşmalarına imkan sağlanır. Bunun yanı sıra, erişilebilirlikle ilgili sorunlar daha görünür olurken karar vericiler ve mekan sahipleri için de bir veri alanı ve kılavuz oluşacaktır. İstanbul Kent Konseyi öncülüğünde, akademisyenler, teknoloji geliştiricileri ve engelli bireyler eşliğinde dijital haritalar oluşturulabilir.

Politika Önerisi 6.

Hak arayışı ve hak takibi, politika belirlenmesi gibi konularda büyük verinin önemi çalışmamızda ortaya çıkmıştır. İstanbul'da yaşayan engellilerin sosyo-ekonomik durumlarına ve şehir deneyimlerine dair "büyük veri" toplanılabilecek bir araştırma yapılmalıdır. İstanbul Kent Konseyi öncülüğünde, konuda uzman akademisyen, bağımsız çalışan araştırmacılar ve engelli bireyler eşliğinde bir çalışma gerçekleştirilmelidir.

SONUÇ

Bu rapor, HAT organizasyonu çağrısı ile 'İstanbul'a Erişmek' atölye serilerini düzenleyen İstanbul Kent Konseyi ve Koç Üniversitesi Futurewell ekibi tarafından fiziksel çevrenin oluşmasında etkili olan kamusal iradeler ve planlamakla yükümlü mimar, mühendis, planıcı vb. meslek uzmanları için erişilebilirlik alanında her bir bireyi düşünerek karar almalarını sağlamak üzere bir kılavuz olmayı amaçlamaktadır. İstanbul'da yaşayan ve çeşitli sebeplerden şehre sorunlar yaşayan kişilerle bir araya gelip, katılımcı ve sosyal tasarım yöntemlerini kullanarak, deneyim paylaşımı sağlamak ve şehir deneyimimizi konuşacağımız bir alan açmak hedeflenmiştir. Çıkan sonuçların karar vericiler için bir kılavuz oluşturması amaçlanmaktadır.

Bir sonraki adımları planlama:

Raporun yayınlanmasının ardından, rapor çıktıları atölye katılımcıları ile paylaşılacak ve raporun öne çıkardıkları, olası eksiklerini konuşmak üzere 3. bir oturum düzenlenecektir. Bu oturumda, raporun sunduğu öneriler üzerinden engelli bireyler ve İstanbul Kent Konseyi birlikteliğinde bir yol haritası çıkarılacaktır.

İstanbul Kent Konseyi ve
Koç Üniversitesi Hat Çalışmaları İş Birliğinde

KOÇ
ÜNİVERSİTESİ
İNSANİ BİLİMLER VE
EDEBİYAT FAKÜLTESİ

HAT

